

Oponentský posudek na diplomovou práci Bc. Ivety Strykové „Prosazování rovných příležitostí – soutěž Úřad roku 2009“

Diplomová práce je prací empirickou a zaměřuje se na prosazování genderové rovnosti v České republice na úrovni samospráv, konkrétně na soutěž Úřad roku „*Půl na půl*“ – *respekt k rovným příležitostem*. Analytická část práce je pak kritickou analýzou dotazníku k soutěži a jeho předpracováním do podoby, která by odpovídala metodologickým zásadám dotazníkového šetření.

Autorka si zvolila aktuální a z hlediska genderových studií relevantní téma (genderová rovnost na úrovni samospráv), které dosud není v českém kontextu plně pokryto a skýtá tak pro badatelskou řadu možností. Bohužel se jí nepodařilo tohoto potenciálu v práci využít a ani jasně vymezit její téma a záměr (v úvodu jako téma uvádí obecné „prosazování rovných příležitostí v praxi“ – s. 5). Práce je strukturovaná do dvou velkých částí – teoretické a empirické. První z nich je zaměřena na kontext politiky rovných příležitostí v ČR i EU a na politiku Ministerstva vnitra (MV) v této oblasti. Poněkud nelogicky jsou informace o samotné soutěži a projektu EU EQUAL zařazeny až do empirické části (i když o soutěži autorka částečně hovoří již v poslední kapitole teoretické části). Empirická část oproti očekávání téměř neobsahuje vlastní analytickou práci autorky a chybí i popis metody, kterou autorka používala – zabývá se sice metodologií dotazníkového šetření, což je pro její práci jistě relevantní, způsob a průběh vlastní kritické analýzy však nijak nepopisuje.

Zásadní nedostatek proto spatřuji v nesystematickém přístupu a absenci jasného záměru práce, která autorce znemožnila cíleně vybírat teoretické zdroje i metodu pro vlastní analytickou práci. Teoretická část je jen nejistě ukotvená, chybí jasné zdůvodnění výběru teoretického rámce, tj. teorií Herty Nagel-Docekal a Nancy Fraser. Na začátku teoretické části uvádí, že tyto autorky zvolila z toho důvodu, že „nabízí ucelený a dostatečně komplexní pohled na danou problematiku“ (s. 10), na konci však uvádí, že přístup Nagl-Docekal je méně komplexní a ucelený než přístup Fraser (s. 14). Ačkoli jsou přístupy těchto autorek k tématu prosazování genderové rovnosti jistě relevantní, autorka s nimi v dalších kapitolách práce nijak nepracuje, proto úvodní dvě kapitoly teoretické části práce působí zcela samoučelně. Autorka v úvodních kapitolách teoretické části téměř neodkazuje na používané zdroje a k přístupům obou autorek se staví víceméně nekriticky (pouze v závěru naznačuje, že se přiklání k teorii Fraser, která je podle ní komplexnější).

Nejrozsáhlejší část teoretické kapitoly je zaměřena na politiku EU a ČR v oblasti prosazování genderové rovnosti, resp. rovných příležitostí žen a mužů. Zcela zde chybí pojmové ukotvení – autorka nekriticky používá „genderovou rovnost“ a „rovné příležitosti“, příp. „rovné zacházení“ jako synonyma. Nijak nereflektuje diskusi, které se v této oblasti vede ani skutečnost, že dokumenty EU a ČR jsou psány v tomto směru jiným jazykem. Není tedy zřejmé, zda si je autorka odlišnosti obou koncepcí vědoma (na s. 16 například píše, že smlouvy, které se „věnují prosazování rovných příležitostí žen a mužů (...) garantují rovnost“) ani to, ke které koncepci se přiklání ona sama. Kritický přístup k pojmům chybí i v části věnované aktivitám nestátního sektoru, kde autorka zcela neproblematicky hovoří o „ženských nevládních organizacích“ a neklade si otázku, zda by nebylo vhodnější použít pojmy „genderové NNO“ či „NNO hájící práva žen“, jak se je označuje např. sama Česká ženská lobby.

Celkově je vklad autorky v této části jen minimální a působí proto spíše jako katalog různých právních závazků či institucí (a v další části pak NNO) vztahujících se k tématu, který však nepovažuji za příliš originální. Kritický přístup k obsahu jednotlivých závazků zaujímá autorka jen výjimečně. Kritický přístup postrádám i v části věnující se nástrojům prosazování genderové rovnosti, které autorka pouze popisuje a nijak se nezabývá jejich (ne)používáním v ČR (či EU) a v celé práci nijak nereflektuje Evropskou chartu za rovnost žen a mužů na úrovni života ve městech a obcích, k níž přistoupily již 4 české samosprávy (dvěma z nich jsou i Staňkovice a městská část Praha 18, které autorka uvádí jako vítěze soutěže v roce 2011). V části věnující se spolupráci MV s NNO či vzdělávacím aktivitám MV (s. 51) by bylo možné se například ptát, jak jsou vzdělávací materiály koncipovány a zda je e-learningová forma dostačující. V části věnované antidiskriminačnímu zákonu by bylo vhodné uvést konkrétní rozdíly mezi původním návrhem a konečným zněním schváleného zákona, autorka uvádí pouze vágní tvrzení, že se zákon podařilo přijmout „v jaksi očesané formě“ (s. 25).

Za problematiku považuji i odkaz na práci Asklöf z roku 2003 (s. 30) na základě které autorka tvrdí, že *dosud* nebylo realizováno žádné z těchto doporučení, což částečně ukazuje až na konci dané kapitoly. Vhodné by však bylo tyto argumenty formulovat konkrétněji a nepoužívat vágní tvrzení, např. že „podpoře sladění pracovního a soukromého života se nevěnuje taková pozornost, jakou si problematika zaslouží“ (s. 33). Nedostatek kritické reflexe zdrojů se týká i práce s publikacemi ČSÚ (s. 31) – není zřejmé, proč je mezi jeho genderově relevantní publikace zařazena i *Senioři v datech* (tj. jaká data obsahuje), navíc bez kritické reflexe jejího názvu. Zřejmé není ani to, na základě čeho hodnotí autorka publikaci *Ženy a muži v datech* z roku 2003 jako nejzdařilejší (analyzovala nějak tyto publikace?), přičemž současně uvádí, že se „struktura a obsah zmíněných publikací se v čase prakticky nemění“ (s. 32).

Celé části by navíc prospěla větší systematičnost, která by čtenářstvu poskytovala jasný přehled o struktuře systému zabezpečení rovných příležitostí/genderové rovnosti a vzájemném vztahu jejich jednotlivých prvků (pro přehlednost mohla autorka přiložit např. diagram struktury institucí, které se genderovou rovností zabývají). Postrádám zde i větší přesnost – např. v případě konstatování, že ve Francii je používán zipový systém bez upřesnění toho, kterých voleb se to týká. Autorka také uvádí, že minimální nastavení kvóty je 30 %, čímž zřejmě chtěla naznačit, že kvóty bývají (v evropských zemích) nastaveny zpravidla tak, aby účinně překonávaly tzv. minimální kritickou hranici. Není však pravda, že by kvóty nebyly ve světě nastaveny i na nižší procento. Chybí zde také informace o jiných sankcích než finančních.

Opět jako v prvních dvou kapitolách i zde autorka odkazuje na použité zdroje (vyjma právních závazků samotných) jen zřídka, mnohdy tak není jasné, zda jde o přístup samotné autorky, nebo zda jej čerpá z jiného zdroje – např. hned v úvodu kapitoly 2.3. „genderová rovnost je jedním ze základních pilířů, na kterých je založena Evropská unie“ (s. 15), dále „v zájmu srozumitelnosti bylo vhodné přepracované směrnice sloučit“ (s. 21), „dotazníková šetření [jsou] všeobecně v sociálních vědách i u široké veřejnosti velmi oblíbená pro svou zdánlivou objektivitu“ (s. 60). Původ informací v kapitole 2.4 Politika Ministerstva vnitra také není zřejmý.

Pro empirickou část práce je relevantní popis spolupráce autorky s Ministerstvem vnitra, jak již však bylo řečeno výše, zcela chybí popis metody, kterou autorka používala při kritickém zhodnocení původního dotazníku (velmi stručně se popisu postupu práce s dotazníky věnuje autorka pouze na s. 65). A to i přesto, že sama uvádí, že hlavním úkolem empirické části byla právě

„analýza stávajícího dotazníku využívaného v rámci soutěže Úřad roku ‚Půl na půl‘ – respekt k rovným příležitostem, vytvoření nového dotazníku a jeho otestování“. Vzniká zde určitý rozpor mezi realizací dotazníkového šetření (z práce však není zřejmé, že by autorka sama toto šetření prováděla a vyplněné dotazníky analyzovala) a kritickým zhodnocením existujícího dotazníku a jeho přepracováním (ke kterému však metodologické ukotvení chybí). Část věnovaná metodologii dotazníkového šetření je zbytečně dlouhá a obsahuje i informace, které jsou z hlediska záměru autorčiny práce zcela irelevantní, jde zejm. o „převyprávění“ částí publikace Reinharz včetně odkazů na konkrétní výzkumy (s. 61-63). Důležité informace – např. poznatek, že otevřené otázky kladou velké požadavky na respondenty/respondentky a jsou náročné na kódování a analýzu (s. 64) – se tak ztrácejí v balastu z hlediska práce nepodstatných informací (např. zkoumání sexismu ve studii Oakleyových – s. 62).

Podobně jako v případě teoretické části by i zde prospělo práci systematictější uspořádání a přehlednější členění. Části, ve kterých autorka popisuje změny, které ve struktuře dotazníku prováděla, působí velmi nepřehledně a zmateně, takže mnohdy není úplně zřejmé k jakým změnám (a proč) došlo a je potřeba neustále porovnávat obě verze dotazníků přiložené k práci. Celou kapitolu navíc autorka uzavírá vágním tvrzením, že „ostatní změny v novém dotazníku se nesly v podobném duchu uvedených příkladů“ (s. 77).

Výhradu mám v empirické části i k jazyku, který autorka používá. Velká část (zejména týkající se spolupráce autorky s MV a konzultací nad přepracovaným dotazníkem i samotného přepracovávání dotazníku) je psána žurnalistickým stylem – autorka tak čtenářstvu předkládá své osobní zážitky a dojmy bez jasného propojení se záměrem práce. Jako reportáž pak vyznívá i samotný závěr práce, jehož hlavním sdělením je, že autorčin přepracovaný dotazník nebyl z osobních důvodů ze strany samospráv přijatý.

Na závěr tedy shrnuji, že ačkoli se práce zaměřuje na zajímavé a relevantní téma, nepodařilo se jej autorce kvalitně zpracovat. Zcela tak uniká smysl celé práce – výzkumná otázka a odpověď na ni. Autorka v podstatě pouze katalogizuje právní závazky týkající se genderové rovnosti, činnost NNO v této oblasti a aktivity Ministerstva vnitra, a to zcela bez kritické reflexe. V empirické části pak autorka popisuje (méně již zdůvodňuje) změny, které ve struktuře dotazníku provedla, a průběh konzultací nad jí navrženou podobou dotazníku. Na mnoha místech práce chybí zdroje a řada tvrzení je vágní. Na závěr navíc autorka přichází s nijak nepodloženým tvrzením, že „poupravit nový dotazník se spíše změnilo v mocenskou hru, dokázat mi, že jsem z akademické sféry a tudíž nemám vůbec styk s realitou na úřadech, kterou jsou schopny poskytnout pouze ony“ (s. 78), podobně pak vyznívá i závěr celé práce (s. 80).

Diplomovou práci s ohledem na závažnost uvedených nedostatků *nedoporučuji* k obhajobě.

V Praze dne 6. června 2012

Mgr. Veronika Šprincová